

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Юридичний факультет
Кафедра цивільного права і процесу

Зінаїда Самчук-Колодяжна

Цивільне право України
(особлива частина)

ПРОГРАМА
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Луцьк-2013

УДК 347 (477) (073)
ВБК 67.404(4 УКР)р 30-2
Н15

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки
(протокол №8 від 22 травня 2013р.)

Рецензенти: Сурженко Ю. Н. – к.ю.н. доц., доцент кафедри цивільного права № 1 Національного університету «Юридична академія ім. Ярослава Мудрого»;

Старчук О. В. – к.ю.н., ст. викладач кафедри цивільного права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Н 15   **Цивільне право України (особлива частина):** програма навчальної дисципліни / З.Ф. Самчук- Колодяжна. – Луцьк: Вежа-Друк, 2013. – 34 с.

Програма нормативної навчальної дисципліни «Цивільне право України (особлива частина)» укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за напрямком право, спеціальності правознавство.

Програма містить тематичний план змістовних модулів з особливої частини Цивільного права України та список рекомендованої літератури.

УДК 347 (477) (073)

ВБК 67.404(4 УКР)р 30-2

© Самчук-Колодяжна З.Ф. 2013

© Східноєвропейський національний університету ім. Лесі Українки, 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	.....
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.....	.....
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.....	.....
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.....	.....
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.....	.....
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5.....	.....
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	.....

I. ВСТУП

Цивільне право, як одна з базових галузей приватного права, норми якого створюють стабільну основу правового регулювання майнових і особистих немайнових відносин у всіх сферах громадянського суспільства, розглядається як галузь права, науки, навчальна дисципліна і як комплекс нормативно-правових актів.

Предметом Цивільного права є особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності учасників цих відносин.

Предмет Особливої (спеціальної) частини Цивільного права складають окремі види зобов'язань, недоговірна відповідальність, спадкове право та засади правового регулювання договірних, деліктних та спадкових відносин, які об'єднані в такі змістовні модулі:

- Договори з відплатного відчуження майна та передачі майна в тимчасове платне користування;
- Договори з виконання робіт;
- Договори з надання послуг;
- Не договірні зобов'язання;
- Спадкове право.

Метою курсу є формування у студента юридичного мислення для об'єктивної і науково-обґрунтованої оцінки юридичних фактів, в тому числі конкретних життєвих ситуацій, що стали предметом спору чи правової дискусії в приватній сфері шляхом систематичного і послідовного засвоєння матеріалу. для правильного усвідомлення змісту нормативно-правових актів, вміння їх роз'яснювати, самостійно оцінювати ту чи іншу ситуацію та правильно застосовувати положення відповідного нормативно-правового акту щодо конкретної ситуації.

Основним завданням є вивчення студентами правових інститутів особливої частини цивільного права, їх послідовне та систематичне засвоєння,

оволодіння цивілістичною термінологією для змістовного аналізу та інтерпретації нормативно-правових актів цивільного законодавства, вироблення у студента навичок та вміння застосовувати набуті знання щодо відповідної життєвої ситуації.

Важливим завданням курсу є формування у студента вміння тлумачити норми права у точній відповідності до їх юридичного змісту та правильного застосування на практиці.

Програма складена з урахуванням положень Цивільного кодексу України, прийнятого 16 січня 2003 року, чинних законодавчих актів, що регулюють цивільні відносини та судової практики, що склалася на 2013 рік.

Програма навчальної дисципліни визначає коло питань, що підлягають обов'язковому вивченню, згідно з вимогами до навчання фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавр.

Вимоги до знань і умінь студентів

Студент повинен **знати**: Конституцію України, Цивільний кодекс України, Закони України, інші законодавчі форми цивільного права, орієнтуватися у системі підзаконних нормативних актів, судовій практиці, вміти швидко і правильно знаходити відповідні норми права і правильно застосовувати до конкретних ситуацій.

Студент повинен володіти теоретичним матеріалом, передбаченим програмою.

Уміти:

- володіти систематичною термінологією;
- самостійно працювати над науковою літературою;
- робити змістовний аналіз та інтерпретацію текстів актів цивільного законодавства;
- при аналізі змісту правових норм, студенти повинні давати точні і конкретні посилання на відповідні нормативно-правові акти: вказувати коли і ким вони прийняті, посилатись на відповідні статті, пункти, підпункти;

- застосовувати набуті знання, навички та вміння в науковій та навчальній діяльності.

Програма містить тематику курсу, список нормативно-правових актів, актів судової практики.

Список додаткової і спеціальної літератури складено із врахуванням її наявності в бібліотеках та електронній базі факультету.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 279 год. 7, 75 кредитів.

II. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. «Договори з відплатного відчуження майна та передачі майна в тимчасове платне користування»

Тема 1. Цивільно-правовий договір

Поняття та значення цивільно-правового договору. Роль договору в організації ринкової економіки. Свобода договорів і договірна дисципліна.

Система цивільно-правових договорів. Класифікація договорів в цивільному праві та її практичне значення. Договори односторонні, двох-та багатосторонні, сплатні та безоплатні, консенсуальні та реальні, комутативні та алеаторні. Інші види договорів. Договір на користь третьої особи.

Зміст договору. Суттєві умови договору та їх значення. Звичайні та випадкові умови договору. Загальний і спеціальний порядок укладання договору. Стадії укладання договору. Оферта. Акцепт. Момент укладання договору за пропозицією з визначенням строку для відповіді і без вказівки щодо строку для відповіді. Способи укладання договору. Типові та примірні договори.

Порядок урегулювання переддоговірних спорів. Зміна та розірвання договору. Підстава та правові наслідки розірвання договору. Одностороннє розірвання договору.

Тема 2. Договори купівлі-продажу. Загальні положення.

Поняття та види зобов'язань по передачі майна у власність.

Поняття та ознаки договору купівлі-продажу. Предмет, ціна, форма договору купівлі і-продажу.

Права та обов'язки продавця і покупця. Момент виникнення права власності у покупця. Ризик випадкової загибелі речі. Звільнення майна від прав третіх осіб.

Виконання договору купівлі-продажу. Відповідальність, сторін за порушення зобов'язань за договором. Відповідальність продавця за недоліки проданої речі. Інші випадки відповідальності сторін.

Купівля-продаж на аукціонах і товарних біржах. Договір купівлі-продажу нерухомості. Особливості договору купівлі-продажу земельних ділянок. Договір купівлі-продажу транспортних засобів, єдиного майнового комплексу.

Захист прав покупців у сфері торговельного обслуговування.

Тема 3. Роздрібна купівля-продаж. Міна.

Поняття, ознаки та особливості договору роздрібної купівлі-продажу. Зміст, сторони, форма та види. Правові наслідки порушення кількісних та якісних параметрів. Захист прав споживачів. Договір міни (бартеру): поняття, предмет, зміст та форма договору.

Тема 4. Договори поставки та енергопостачання.

Поняття, ознаки і значення договору поставки. Сторони в договорі поставки. Законодавство про поставку.

Структура договірних зв'язків по поставці. Зміст договору поставки. Умови щодо якості продукції та її ціни. Інші умови поставки. Порядок і способи укладання договору поставки. Протокол розбіжностей.

Форми державного керівництва відносинами по поставці продукції. Поставка продукції для державних потреб.

Тема 5. Договори контракції сільськогосподарської продукції

Поняття та значення договору контракції. Відмінність договору контракції від договору поставки, купівлі-продажу.

Законодавство про контракцію. Закупівля сільськогосподарської продукції для державних потреб.

Сторони в договорі контракції. Порядок укладання договору контракції та його зміст. Предмет договору. Строки здачі продукції. Ціна продукції. Місце приймання-здачі продукції. Права та обов'язки сторін. Виконання договору.

Майнова відповідальність сторін за неналежне виконання і за невиконання зобов'язань за договором контракції.

Тема.6. Договір дарування та пожертви

Поняття та ознаки договору дарування. Форма договору. Сторони та зміст договору дарування. Особливості договору про передачу дарунка в майбутньому. Підстави розірвання договору та правові наслідки. Права та обов'язки дарувальника. Підстави розірвання договору. Поняття, сторони, зміст договору пожертви.

Тема 7. Договір ренти та довічного утримання

Договір довічного утримання. Особливості суб'єктного складу. Зміст договору довічного утримання. Відмінність цього договору від договору купівлі-продажу. Підстава припинення договору довічного утримання. Поняття, ознаки та особливості договору ренти. Види договору ренти. Правові наслідки розірвання відплатної та безоплатної ренти.

Тема. 8. Договори майнового найму (оренди), позички

Поняття, особливості та види зобов'язань по передачі майна в користування. Відмінності майнового найму, оренди, лізингу та позички.

Сторони і предмет договору майнового найму. Форма, строк та види

договорів майнового найму. Укладання договору майнового найму. Права та обов'язки наймодавця і наймача. Виконання договору. Доля поліпшень найнятого майна. Наслідки невиконання сторонами своїх зобов'язань.

Припинення договору майнового найму. Дострокове розірвання майнового найму.

Оренда державного та комунального майна. Особливість суб'єктного складу договору оренди і об'єкт договору оренди. Суттєві умови договору оренди. Визначення розміру орендної плати. Права та обов'язки сторін. Припинення договору оренди. Відповідальність сторін.

Поняття та види лізингу. Права та обов'язки сторін. Припинення договору. Відповідальність продавця (постачальника).

Договір прокату: поняття, особливості, зміст, форма та правові наслідки припинення.

Тема 9. Договір найму житла

Право громадян на житло та гарантії його здійснення.

Житлове законодавство. Порядок надання громадянам жилих приміщень в будинках державного житлового фонду. Облік громадян, які потребують покращення житлових умов.

Черговість надання громадянам житлових приміщень.

Житлова норма. Ордер на жиле приміщення та його юридичне значення.

Договір найму житлового приміщення. Укладання договору найму житлового приміщення, форма і строк. Предмет договору найму жилого приміщення, Сторони договору найму жилого приміщення. Права та обов'язки сторін. Квартирна плата. Право наймача на користування жилим приміщенням. Збереження жилого приміщення за тимчасово відсутнім наймачем. Право на обмін жилого приміщення. Обставини, за яких обмін жилого приміщення не дозволяється. Піднайм жилого приміщення. Тимчасові жильці. Надання житла у зв'язку з капітальним ремонтом. Інші права наймача жилого приміщення.

Зміна та припинення договору найму житлового приміщення. Підстави

та порядок виселення з житлових приміщень.

Особливості надання службових жилих приміщень та місць в гуртожитках. Поняття службового жилого приміщення та гуртожитку.

Особливості виселення з службових жилих приміщень та гуртожитків.

Поняття соціального житла. Підстави надання житла з фонду соціального призначення. Права та обов'язки сторін. Підстави та правові наслідки розірвання договору найму соціального житла.

Тема 10. Договір найму земельної ділянки, будівлі чи іншої капітальної споруди, транспортного засобу.

Особливості договору найму транспортного засобу. Найм транспортного засобу з екіпажем.

Договір найму земельної ділянки. Загальна характеристика закону „Про оренду землі”.

Особливості договору найму будівлі або іншої капітальної споруди. Права наймача щодо земельної ділянки, на якій знаходяться будівлі та капітальні споруди.

Договір позички: поняття, види, предмет, форма, зміст. Обов'язки користувача. Розірвання договору: підстави та правові наслідки.

Змістовний модуль 2 «Договори з виконання робіт»

Тема 11. Договори про виконання робіт: поняття, види, особливості.

Поняття договору підряду. Види договору підряду. Відмінність підряду від інших договорів. Сторони в договорі підряду.

Предмет договору підряду. Ціна. Кошторис. Строк. Права та обов'язки сторін. Організація робіт підрядником на його ризик. Права замовника під час виконання робіт. Сприяння замовника.

Виконання договору. Дострокове розірвання договору. Відповідальність сторін за порушення його умов.

Тема 12. Договір будівельного та побутового підряду

Поняття та види капітального будівництва. Система підрядних договорів у будівництві. Організація договірних зв'язків. Договір на виконання будівельних і монтажних робіт. Сторони в договорі. Генеральний договір. Договір субпідряду. Предмет, ціна, строк договору підряду. Проектне, матеріально-технічне та організаційне забезпечення будівництва. Порядок і строки укладання договору на капітальне будівництво.

Права та обов'язки сторін. Виконання договору. Здача-приймання об'єкта в експлуатацію. Майнова відповідальність сторін за порушення зобов'язань.

Договір побутового підряду. Укладання і виконання договору. Захист прав споживачів у сфері побутового обслуговування населення.

Тема 13. Договори на виконання науково-технічних робіт

Особливості та ознаки договорів на виконання науково-технічних робіт.

Поняття, предмет, елементи, форма та зміст договору на виконання науково-дослідних, науково-конструкторських та технологічних робіт. Права сторін на результати робіт. Наслідки неможливості досягнення результату. Права сторін на результати виконання науково-технічних робіт.

Тема 14. Договір на виконання проектних і пошукових робіт

Договір на проведення проектних та пошукових робіт. Основні умови договору. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання обов'язків за договором на виконання проектних та пошукових робіт.

Особливості матеріально-технічного забезпечення підрядника.

Змістовний модуль 3 «Договори з надання послуг»

Тема 15. Загальні положення з надання послуг. Договори перевезення

Поняття та види зобов'язань по наданню послуг.

Транспортні зобов'язання та їх види. Транспортне законодавство.

Поняття та види перевезень і їх правове регулювання. Договір на організацію перевезень вантажів.

Поняття та види договору перевезень вантажів. Сторони в договорі перевезень вантажів. Зміст договору. Перевізні документи.

Строки перевезення. Права та обов'язки сторін. Виконання договору перевезення вантажів. Особливості договору перевезення швидкопсувних вантажів.

Відповідальність сторін за невиконання і неналежне виконання зобов'язань по перевезенню вантажів. Підстави і межі відповідальності перевізника за втрату, недостачу, пошкодження, псування чи присвоєння вантажу. Комерційний акт. Акт загальної форми. Підстави звільнення перевізника від відповідальності. Особливості відповідальності морського перевізника. Відповідальність вантажовідправника та вантажоодержувача.

Договір перевезення пасажирів та багажу.

Претензії та позови по перевезенню.

Тема 16. Договори із забезпечення перевезень. Чартерні договори.

Договір буксировки. Права та обов'язки сторін. Відповідальність сторін. Договори транспортного експедирування. Права, обов'язки та відповідальність сторін за договором транспортного експедирування.

Особливості чартерних договорів

Тема 17. Договір зберігання.

Договір зберігання. Сторони, предмет та форма договору. Права та обов'язки сторін за договором. Відповідальність зберігача за втрату, недостачу

та пошкодження майна. Договір зберігання на товарному складі. Складові документи. Права, обов'язки та відповідальність сторін.

Тема 18. Спеціальні види зберігання

Спеціальні види договору зберігання: у ломбарді, в банку, камері схову, гардеробі та готелі.

Зберігання автотранспорту.

Договір про охорону об'єктів. Відмінність його від договору зберігання. Сторони, предмет та порядок укладання договору про охорону об'єктів. Права та обов'язки сторін. Відповідальність "Охорони" та "Власника" за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань за договором.

Підстава звільнення "Охорони" від відповідальності за втрату, пошкодження чи псування майна.

Договір про охорону квартир та інших приміщень з майном громадян. Порядок укладання договору про охорону квартири, його зміст. Звільнення "Охорони" від відповідальності за договором охорони квартири.

Тема 19. Зобов'язання зі страхування

Соціально-економічна суть страхування та його правове регулювання. Види та форми страхування. Страхові правовідносини. Страховик. Страхувальник. Основні страхові поняття: страховий інтерес, страховий ризик, страховий випадок, страхова сума, страхове відшкодування, страхова оцінка, страховий платіж. Перестраховування. Співстраховування.

Поняття договору страхування. Права та обов'язки сторін. Виконання страхових зобов'язань. Взаємовідносини страховика і страхувальника з третіми особами.

Добровільне страхування та його види.

Види обов'язкового страхування. Обов'язкове особисте страхування пасажирів. Обов'язкове особисте державне страхування окремих категорій громадян. Страхування цивільної відповідальності.

Тема 20. Договір доручення.

Поняття юридичних і фактичних послуг та їх види.

Поняття договору доручення. Відмінність його від інших договорів. Сторони в договорі доручення. Форма договору. Зміст. Виконання договору доручення. Припинення договору доручення.

Ведення чужих справ без доручення.

Тема 21. Договір комісії

Договір комісії. Відмінність комісії від договору доручення. Предмет, сторони та форма договору комісії. Права та обов'язки сторін. Взаємовідносини з третіми особами. Виконання і припинення договору комісії. Відповідальність комісіонера. Окремі види договору комісії, Торговельне посередництво у сфері підприємницької діяльності. Агентський договір. Особливості комісійної торгівлі непродовольчими товарами.

Тема 22. Договір управління майном.

Поняття довірчого управління майном. Відмінність довірчого управління від юридичних послуг. Об'єкти довірчого управління. Особливості правового режиму, майна, що знаходиться в довірчому управлінні.

Зміст і виконання договору управління майном. Відповідальність довірчого управителя. Припинення договору управління майном та його правові наслідки.

Особливості довірчого управління емісійними цінними паперами. Довірче управління майном в силу закону.

Тема 23. Договір позики. Кредитний договір.

Поняття договору позики. Його предмет та форма. Права та обов'язки сторін. Оспорювання договору позики. Новація боргу.

Правове регулювання кредитних відносин. Принципи кредитування. Види та форми кредиту. Порядок оформлення кредитного договору.

Відповідальність сторін. Комерційний кредит.

Тема 24. Договір факторингу. Договір банківського вкладу та банківського рахунку. Форми розрахунків.

Договір факторингу: поняття, предмет, сторони, їх права, обов'язки та відповідальність. Зустрічні вимоги боржника та захист його прав.

Договір банківського рахунку. Співвідношення договорів банківського рахунку і банківського вкладу. Укладення і оформлення договору банківського рахунку. Виконання договору банківського рахунку. Списання коштів з банківського рахунку. Арешт рахунка і призупинення операцій по рахунку. Правові наслідки порушення договору банківського *рахунку*.

Окремі види договорів банківського рахунку. Правовий режим окремих банківських рахунків (розрахункових, поточних, бюджетних, кореспондентських і ін.).

Договір банківського вкладу. Сторони договору. Предмет договору банківського вкладу. Види банківських вкладів і їх оформлення (ощадна книжка, ощадний сертифікат і т.д.).

Внески на користь третіх осіб. Виконання договору банківського вкладу. Правові наслідки порушення договору банківського вкладу.

Обов'язок по збереженню банківської таємниці. Цивільно-правовий захист прав вкладників і інших клієнтів банку.

Зобов'язання по розрахунках. Поняття і правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків. Розрахунки готівкою як форма виконання грошових зобов'язань. Поняття і зміст безготівкових розрахунків. Розрахункові правовідносини. Основні форми безготівкових розрахунків.

Розрахунки платіжними дорученнями. Поняття, зміст і виконання платіжного доручення. Розрахунки акредитивами. Види акредитива. Виконання акредитива і відповідальність банку за порушення умов акредитива. Розрахунки по інкасо. Форми розрахунків по інкасо. Виконання інкасового доручення і відповідальність за його невиконання. Розрахунки чеками. Чек як цінний папір.

Порядок оплати чека і передачі прав по ньому, відмова від оплати чека і відповідальність за його несплату.

Тема 25. Договори з розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. (самостійно)

Види договорів щодо розпорядження майновими правами. Ліцензія на право використання об'єкта права інтелектуальної власності, види та форми.

Ліцензійний договір: поняття, сторони, предмет, строк, форма та зміст. Типовий субліцензійний договір.

Державна реєстрація ліцензійних договорів.

Договір на створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Умови чинності договору. Умови визнання договору нікчемним.

Тема 26. Договір комерційної концесії (франчайзингу). (самостійно)

Поняття договору комерційної концесії, предмет, особливості суб'єкта та об'єкта, форма та істотні умови. Права, обов'язки та відповідальність сторін за договором.

Особливі умови договору. Відповідальність правоволодільця та користувача. Зміна та припинення договору. Збереження чинності договору у разі зміни сторін. Наслідки зміни та припинення права, в тому числі торговельної марки чи іншого позначення правоволодільця.

Тема 27. Спільна діяльність.(самостійно)

Договір про спільну діяльність, його відмінність від інших цивільно-правових договорів. Зміст, форма та умови договору про спільну діяльність. Поняття установочного договору. Відмінність установочного договору від договору про спільну діяльність. Зміст та виконання установочного договору.

Договір простого товариства, вклади учасників, спільне майно, спільні

витрати, розподіл прибутків. Відповідальність учасників. Підстави припинення договору простого товариства,

Змістовний модуль 4 «Недоговірні зобов'язання»

Тема 28. Недоговірні зобов'язання,

Поняття та види зобов'язань, що виникають з односторонніх дій, їх відмінність від інших зобов'язань.

Публічна обіцянка винагороди. Зміст зобов'язань, що виникають з публічного обіцяння винагороди.

Поняття та зміст конкурсу. Виконання зобов'язань, які виникають з конкурсу. Права переможця конкурсу.

Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Обов'язки особи, що вчиняє дії в майнових інтересах іншої особи. Умови та порядок відшкодування витрат. Поняття зобов'язань, що виникають внаслідок безпідставного збагачення. Умови виникнення таких зобов'язань. Виконання зобов'язань, що виникають з безпідставного збагачення,

Повернення в натурі безпідставно набутого майна, відшкодування витрат та доходів. Майно, що не підлягає поверненню.

Тема 29. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи та зі створення загрози життю, здоров'ю чи майну особи.

Поняття та підстави виникнення зобов'язань внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. Порядок відшкодування завданої шкоди. Особливості відшкодування шкоди професійному рятівникові.

Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна фізичної або юридичної особи. Порядок та розмір відшкодування завданої рятівникові шкоди.

Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи, майну юридичної особи. Порядок та умови відшкодування шкоди, завданої

внаслідок не усунення загрози.

Тема 30.Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди. Делікти

Поняття недоговірних зобов'язань та їх види. Особливості недоговірної відповідальності та її функції. Принцип генерального делікту,

Поняття зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди. Елементи і зміст зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди.

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду.

Шкода. Протиправність поведінки заподіювача шкоди. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою і шкодою. Вина особи, що заподіяла шкоду. Підстави звільнення від відповідальності.

Тема 31. Окремі види зобов'язань із заподіянням шкоди.

Відповідальність юридичної чи фізичної особи (підприємця) за шкоду, яка заподіяна з вини її працівника. Відповідальність за шкоду, яка заподіяна діями державних і громадських організацій, органів місцевого самоврядування, а також посадових осіб при виконанні ними своїх службових обов'язків або у сфері нормотворчої діяльності.

Відповідальність за шкоду, заподіяну незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду. Матеріальні і процесуальні умови виникнення права на відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями правоохоронних органів. Порядок і обсяг поновлення в трудових, житлових та інших правах.

Поняття джерела підвищеної небезпеки. Відповідальність за шкоду, яка заподіяна джерелом підвищеної небезпеки.

Відповідальність за шкоду, заподіяну неповнолітніми, недієздатними особами та особами, які не розуміли значення своїх дій.

Відповідальність за шкоду, заподіяну в стані необхідної оборони і крайньої необхідності або завданої прийняттям закону про припинення права

власності.

Відповідальність при спільному заподіянні шкоди. Врахування вини потерпілого і майнового стану заподіювача шкоди в зобов'язаннях з заподіяння шкоди.

Особливості відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю фізичної особи, в тому числі неповнолітній особі.

Відшкодування шкоди, завданої злочином.

Тема 32. Відшкодування шкоди, завданої смертю, каліцтвом чи іншими ушкодженням здоров'я.

Особливості відшкодування шкоди при заподіянні смерті фізичній особі. Порядок відшкодування шкоди.

Відповідальність за моральну шкоду: поняття моральної шкоди, підстави відповідальності.

Відшкодування шкоди, завданої через недоліки товарів, робіт та послуг. Відшкодування ядерної шкоди.

Змістовний модуль 5 «Спадкове право»

Тема 33. Загальна характеристика спадкового права

Поняття та значення спадкування. Спадкоємство та його види.

Підстави спадкування. Відкриття спадщини. Суб'єкти спадкування. Об'єкти спадкування. Склад спадщини, права та обов'язки, що не входять в склад спадщини. Особливості спадкування окремих видів майна. Право на спадкування. Усунення від спадкування. Спадкування обов'язків спадкодавця.

Тема 34. Спадкування за заповітом

Поняття та зміст заповіту. Заповідальний відказ. Зміна і скасування заповіту. Виконання заповіту. Спадкоємці за заповітом. Поняття, зміст і суб'єкти права на обов'язкову частку. Заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Посвідчення заповіту. Таємниця та тлумачення заповіту.

Недійсність заповіту.

Тема 35. Спадкування за законом

Спадкування за законом. Спадкоємці за законом, порядок закликання до спадкування. Частки спадкоємців за законом у спадковій масі. Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Спадкування за правом представлення. Спадкова трансмісія.

Тема 36. Здійснення права на спадкування

Прийняття спадщини. Способи і термін прийняття спадщини. Прийняття заповідального відказу. Правові наслідки прийняття спадщини. Відповідальність спадкоємця за боргами спадкодавця. Розподіл спадкового майна. Охорона спадкового майна. Відмова від спадщини, її оформлення і правові наслідки. Управління спадщиною. Відумерлість спадщини.

Тема 37. Виконання заповіту

Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Контроль за виконанням заповіту. Порядок оформлення права на спадщину. Поняття та зміст свідоцтва про право на спадщину, строк видачі свідоцтва, внесення змін та підстави визнання свідоцтва недійсним. Державна реєстрація права на спадщину.

Тема 38. Спадковий договір

Поняття, ознаки та особливості спадкового договору, форма та істотні умови. Специфіка сторін договору, їх права та обов'язки. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Загальні та спеціальні засоби забезпечення виконання договору. Розірвання спадкового договору.

III. Форми контролю (Методи та засоби діагностики успішності, форма підсумкового контролю)

Поточний контроль за вивченням курсу здійснюється на практичних заняттях, шляхом їх проведення за різними формами (усне опитування, письмове вирішення завдань, письмові відповіді на окремі питання, тощо), а також шляхом складання змістовних модулів (контрольні роботи, колоквіуми, наукові індивідуальні завдання, складання тестів, тощо).

Підсумковий контроль за вивченням навчальної дисципліни здійснюється у формі заліку та іспиту по особливій частині цивільного права.

IV. Список рекомендованих джерел

I. Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-44. – Ст. 356.
4. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21. – Ст. 135.
5. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2002.– № 3-4. – Ст. 27.
6. Кодекс торговельного мореплавства України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47-52. – Ст. 349.
7. Повітряний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 25. – Ст. 274.
8. Житловий кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 1983. – № 28. – Ст. 573.
9. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.
10. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 43. – Ст. 57.
11. Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10 липня 2003 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 7. – Ст. 47.
12. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України від 10 січня 2002 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 16. – Ст. 112.
13. Про оренду землі: Закон України від 6 квітня 1998 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 46-47. – Ст. 280.
14. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 4 липня 2002

року. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 35. – Ст. 258.

15. Про поштовий зв'язок: Закон України від 4 жовтня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 6. – Ст. 39.

16. Про судоустрій в Україні: Закон України від 7 лютого 2002 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27-28. – Ст. 180.

17. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 15. – Ст. 101.

18. Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 20 вересня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 5. – Ст. 30.

19. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15 березня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 21. – Ст. 103.

20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 251.

21. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.

22. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.

23. Про концесію: Закон України від 16 липня 1999 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 372.

24. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 2 грудня 1997 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 13. – Ст. 52.

25. Про електроенергетику: Закон України від 16 жовтня 1997 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 1. – Ст. 1.

26. Про лізинг: Закон України від 16 грудня 1997 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 16. – Ст. 68.

27. Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини: Закон України від 23 грудня 1997 року. // Відомості Верховної Ради України. –

1998. – № 19. – Ст. 98.

28. Про благодійництво та благодійні організації: Закон України від 16 вересня 1997 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 46. – Ст. 292.

29. Про лікарські засоби: Закон України від 4 квітня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 22. – Ст. 86.

30. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 40. – Ст. 183.

31. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 6.

32. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164.

33. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.

34. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – Ст. 80.

35. Про Конституційний суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272.

36. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 12. – Ст. 81.

37. Про поставки продукції для державних потреб: Закон України від 22 грудня 1995 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 3. – Ст. 9.

38. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10 лютого 1995 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 9. – Ст. 56.

39. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28 грудня 1994 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 4. – Ст. 28.

40. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і

суду: Закон України від 1 грудня 1994 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 1. – Ст. 1.

41. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 жовтня 1994 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

42. Про транспорт: Закон України від 10 листопада 1994 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – Ст. 446.

43. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

44. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

45. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22 квітня 1993 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 23. – Ст. 243.

46. Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності: Закон України від 18 лютого 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 21. – Ст. 296.

47. Про основи містобудування: Закон України від 16 листопада 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – Ст. 683.

48. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.

49. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

50. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 642.

51. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19 червня 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 24. – Ст. 182.

52. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 квітня 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 678.

53. Про оренду державного та комунального майна: Закон України 10 квітня 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 15. – Ст. 99.
54. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10 квітня 1992 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 30. – Ст. 414.
55. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
56. Про господарські товариства: Закон України від 23 грудня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
57. Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності: Закон України від 13 грудня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165.
58. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
59. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
60. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 337.
61. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 20 березня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 281.
62. Про цінні папери та фондову біржу: Закон України від 18 червня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 508.
63. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні: Закон України від 12 травня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
64. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 3 грудня 1990 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 52. – Ст. 650.
65. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 189.

66. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 червня 2003 року № 953. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 26. – Ст. 1280.

67. Правила торгівлі у розстрочку фізичними особами, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 року № 383. // Урядовий кур'єр. – 2011. – 5 травня – с. 12-13.

68. Правила зберігання транспортних засобів на автостоянках, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 року № 115 (із змінами) // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – №6. – Ст. 191.

69. Про реалізацію окремих положень Закону України "Про захист прав споживачів": Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 року № 172 // Зібрання постанов Уряду України. – 1994. – № 7. – Ст. 173.

70. Правила побутового обслуговування населення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 1994 року № 313 // Урядовий кур'єр. – 1994. – № 86.

71. Порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року № 419 // Законодавство України про нотаріат. – 1998. – № 5. – Ст. 444-450.

72. Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та іншої форм власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1993 року № 615 // Зібрання Постанов Уряду України. – 1994. – № 2. – Ст. 31.

73. Правила комісійної торгівлі непродовольчими товарами, затверджені наказом Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків України від 13 березня 1995 року № 37 // Бізнес. – 1995. – № 12.

74. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затверджене постановою Правління Національного Банку України від 3 грудня 2003 року № 516 // Вісник НБУ. – Вип. 2 (95). – С. 93-99.

75. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків в національній та іноземній валютах, затверджена постановою Правління Національного Банку України від 12 листопада 2003 № 492 // Вісник НБУ. – Вип. 2 (95). – С. 4-70.

76. Порядок виготовлення бланків цінних паперів і документів суворого обліку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1993 року № 283 // Урядовий кур'єр. – 1993. – № 62.

77. Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Національного Банку України від 19 лютого 2001 року № 72 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 12. – Ст. 496.

II. Акти органів судової влади

1. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 року № 5 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах (1972-2004). / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К.: Ін Юре, 2003 – С. 82-90.

2. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах (1972 – 2003) / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К.: Ін Юре, 2003. – С. 66-73.

3. Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 1995 року № 20 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах (1972 – 2003) / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К.: Ін Юре, 2003. – С. 81-87.

4. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 року № 6 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах (1972 – 2003) / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К.: Ін Юре,

2003. – С. 110-118.

5. Про деякі питання застосування Закону України „Про оренду державного та комунального майна”: Роз'яснення Президії арбітражного суду України від 25.05.2000р. – № 02-5/237 // Вісник Вищого арбітражного суду України. – 2000. – №3. – С. 141.

6. Про деякі питання, пов'язані з застосуванням індексу інфляції: Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 12.05.1999р. – № 02-5/223 // Вісник Вищого арбітражного суду України. – № 3. – С. 106.

7. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнання угод недійсними: Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України. від 12.03.1999р. – № 02-5/111// Вісник Вищого арбітражного суду України. – № 2. – С. 92.

8. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 року №9 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах (1972 – 2003) / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К.: Ін Юре, 2004. – С. 7-12.

9. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995р. – № 5 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1999. – № 5. – С. 172.

10. Про практику застосування законодавства, що регулює права власності громадян на жилий будинок: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.03. 1992р. – № 7 // Право і практика. – 2002. – № 29. – С. 35.

11. Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі і гідності громадян та організацій: Постанова пленуму Верховного Суду України від 28.09.1990р. – №7 // Бюлетень законодавства та юридичної практики України. – 1996. – №2. – С. 9.

12. Про судову практику в справах про визнання угод недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.04.1978р. – № 3 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1999. – № 5. – С. 29.

13. Про судову практику в справах про визнання громадянства обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.03.1972р. – № 3/1 // Бюлетень законодавства і юридичної практики. – К.: Юрінком Інтер. – 1999. – № 5. – С. 5.

III. Рекомендована навчальна та наукова література

Основна література:

1. Гражданское право. Том 1 / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М.: Проспект. – 2011. – 780с.
2. Гражданское право. Том 2 / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М.: Проспект. – 2011. – 798с.
3. Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО „Одиссей”. – 2004. – 960 с.
4. Гражданское право Украины: В двух частях / Под ред. А.А. Пушкина, В.М. Самойленко. – Х.: Основа. – 1996.
5. Гражданское право: В 2 т. Том I Учебник / Отв. ред. проф. Е.А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: БЕК. – 1998. – 816 с.
6. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К.: Вид. Дім «ІнЮре». – 2003. – 432 с.
7. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2-х томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. – К.: Ін Юре, 2003. – Т.1: Загальна частина. – 520с.
8. Харитонов Є.О., Саниахметова Н.О. Цивільне право України. – К.: Істина. – 2003. – 761 с.
9. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Кн. 1. – 736 с.
10. Цивільне право України. Підручник. / Ч.Н. Азімов, М.М. Сибільов, В.І. Борисова та ін.; За ред. проф. Ч.Н.Азімова. – Харків: Право, 2005. – 568 с.
11. О.А. Підопригора. Цивільне право: навч. посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1997. – 480 с.
12. Цивільне право України: Навчальний посібник / Борисова В.І.,

Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького – К. : Юрінком Інтер, 2007. – Т.1 – 480 с.

13. Цивільне право України: Навчальний посібник / Борисова В.І., Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького – К. : Юрінком Інтер, 2007. – Т. 2 – 552 с.

14. Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко. – Одеса: Юридична література, 2004. – 1112 с.

15. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / Є.О. Харитонов, І.М. Кучеренко, О.І. Харитонова та ін. ; За ред. Є.О. Харитонова. – 3-є вид., перероб. та доп. – Х.: Одіссей, 2006. – 1200 с.

Додаткова:

1. Агарков М.М. Учение о ценных бумагах. – М.: БЕК, 1994. – 82 с.

2. Азімов Ч.Н. Забезпечення виконання зобов'язань. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 1995. – 49 с.

3. Азімов Ч. До розроблення Нового цивільного Кодексу України / Ч. Азімов // Право України. – 1992. – № 6.

4. Бирюков И.А., Заика Ю.А. Гражданское право в вопросах и ответах: Учеб. пособ. – Часть I. – К.: УАВД, 1992. – 100 с.

5. Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Підпригора О.О. Цивільне право: Курс лекцій. – Частина перша. – К.: НАВСУ. – 2001. – 196 с.

6. Брагинский М. Объекты гражданских прав (Комментарий к Гражданскому Кодексу Российской Федерации) / М. Брагинский // Хозяйство и право. – № 6.

7. Василькин В. Гражданско-правовая ответственность. Владивосток, 1988.

8. Веденкин Н. О договоре контрактации / Н. Веденкин // Хозяйство и право. – № 10.

9. Вопросы совершенствования гражданського правового регулювання. – Томск, 1990.

10. Все о наследовании: Комментарий действующего в Украине

законодательства о наследовании имущества по закону и по завещанию (с изм. и доп. на 1.09.1995 г.). – Х.: РИП “Оригинал”. – 1996. – 69 с.

11. Гаврилов П. Недействительность сделок, заключенных под влиянием заблуждения и обмана // Советская юстиция. – 1978. – № 9.

12. Голембо Я. Окремі питання авторського права / Я. Голембо // Право України. – 1997 – № 2.

13. Гончарова Н. Новое законодательство: договор поставки и ответственность / Н. Гончарова // Хозяйство и право. – 1996. – № 7.

14. Гордон М.В. Наследование по закону и по завещанию. – М.: Юрид. лит., 1967. – 120 с.

15. Горчаков Е. Правовое положение коносамента в российском и зарубежном законодательстве / Е. Горчаков // Вестник МГУ. Сер. Право. – 1995. – № 2.

16. Грибанов В.П., Суханов Е. А. О возрастании социальной ценности гражданского права // Советское государство и право. – 1989. – №9.

17. Дзера Н. Некоторые вопросы признания сделок недействительными в предпринимательской деятельности / Н. Дзера // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1997. – № 4.

18. Емельянов Вячеслав Павлович Гражданское право Украины: практическое пособие / В.П. Емельянов. – Днепропетровск: Укр ИМА-пресс, 1994. – 144с.

19. Загальна теорія цивільного права: Підручник О.А.Підпригора, Д.В.Боброва, О.В.Дзера та ін. / За ред. О.А.Підпригори і Д.В.Бобрової. – К.: Вища шк., 1992. – 197 с.

20. Заика Ю.А., Гопанчук В.С. Юридический справочник на каждый день. – К.: Сигнал, 1997. – С. 100.

21. Заика Ю.А. Гражданское право Украины: Учеб. пособ. – Изд. 3-е перераб. и доп. – К.: МАУП, 2002. – 202 с.

22. Заржицький Ю. Застава як засіб забезпечення зобов'язань / Ю. Заржицький // Право України. – 1996. – № 7.

23. Зинченко С. Субъекты представительства как юридические лица / С. Зинченко // Государство и право. – 1995. – № 7.
24. Кабалкин А. Толкование и классификация договоров / А. Кабалкин // Российская юстиция. – 1996. – № 8.
25. Коровайко А. Реорганизация юридических лиц: проблемы правового регулирования / А. Коровайко // Хозяйство и право. – 1996. – № 1.
26. Котин В. Фиктивные сделки в предпринимательской деятельности / В. Котин // Законность. – 1996. – № 10.
27. Криволапов Б. Позовна давність у міжнародних угодах / Б. Криволапов // Право України. – 1996. – № 12.
28. Куликова Л. О договоре электроснабжения / Л.Куликова // Хозяйство и право. – 1996. – № 6.
29. Кучеренко І. Як зареєструвати та перереєструвати підприємство / І. Кучеренко // Підприємництво, господарство та право. – 1996. – № 1.
30. Линникова Н. Основания прекращения общей долевой собственности // Соц. законность. – 1981. – № 4.
31. Малеин Н. С. О социальной защищенности личности в правовом государстве / Н.С. Малеин // Советское государство и право. – 1990. – № 7.
32. Манат В. К понятию о признаках акционерного общества / В. Манат // Государство и право. – 1996. – № 11.
33. Медведев А. Договор аренды // Хозяйство и право. – 1997. – № 1.
34. Михнин А. Обратная сила закона // Российская юстиция. – 1996. – № 1.
35. Петров М. Понятие лизинга и сфера его применения // Российская юстиция. – 1995. – № 4.
36. Підпригора О.А., Сумін В.О., Підпригора О.О. Цивільне право України. Правові основи підприємництва: навч. посіб. – К.: Юрінформ, 1994. – 108 с.
37. Поляков Б. Проблемы реорганизации юридического лица // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1997. – № 5.

38. Ромовська З. Спiрнi питання про позовну давнiсть / З. Ромовська // Вiсник Львiвського унiверситету. Сер. Юрид. – Львiв, 1988. – № 26.
39. Ромовська З. Цивiльна правоздатнiсть громадян / З. Ромовська // Право України. – 1994. – № 10.
40. Савицька А.М. Суть цивiльно-правової вiдповiдальностi // Юридична вiдповiдальнiсть. – Л.: Вища школа, 1975. – С. 5-6.
41. Стативка А. Договори на реализацию сельхозпродукции / А. Стативка // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1997. – № 2.
42. Статiвка А. Правовi проблеми договiрної свободи в умовах ринкової економiки / А. Статiвка // Вiсник Академiї правових наук. – 1997. – № 1.
43. Субъекты гражданского права / Под ред. С. Н. Братуся. – М., 1990.
44. Суханов Е. Акционерные общества и другие юридические лица в новом гражданском законодательстве / Е. Суханов // Хозяйство и право. – 1997. – №1.
45. Суханов Е. Лекции о праве собственности. – М, 1991.
46. Толстой Ю.К. Еще раз о правоотношении // Правоведение. – 1969. – №1.
47. Хохлов Е. Понятие юридического лица: история и современная трактовка / Е. Хохлов // Государство и право. – 1993. – №9.
48. Цивiльне право. Частина Перша: Пiдручник для студентiв юрид. вузiв та факультетiв. – К.: Вентурi, 2006.
49. Цивiльне право. Частина Друга: Пiдручник для студентiв юрид. вузiв та факультетiв. – К.: Вентурi, 1997.
50. Цивiльне право України. // За ред. Ч. Н.Азiмова, С.Н. Приступи, В. М. Iгнатенка. – Харков.: Право, 2000. – 353 с.
51. Цивiльне право України: Пiдручник: У 2-х кн. / Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерт та iн. // За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. – К.: Юрiнком Iнтер, 1999. – 864 с.
52. Цивiльне право України: Пiдручник: У 2-х кн. / О.В.Дзера (керiвник авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С.Довгерт та iн.; За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнєцової.

– 2-е вид., допов. і перероб. - К.: Юрніком Інтер, 2005.

53. Цивільне право: навчальний посібник / За заг. ред. Р.О. Стефанчука. – К.: Наукова думка, 2004 р.

54. Цивільне право України: Академічний курс: Підручн.: У двох томах / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – К., 2003.

55. Чеберяк П. Застосування судами нового цивільного законодавства / П. Чеберяк // Радянське право. – 1991. – №7.

56. Червоній Ю. До питання про право власності громадян України на жилі будинки і окремі квартири / Ю. Червоній // Вісник Академії правових наук України. – 1997. – № 1.

57. Червякова О. Захист житлових прав громадян в умовах переходу до ринкової економіки. – Х., 1996.

58. Чубарев С. Договір банківського счета // Хозяйство и право. – 1996. – № 12.

59. Шраге Э. Несправедливое обогащение // Изв. вузов. Правоведение. – 1997. – №3.

60. Якишев В. Нормативное регулирование деятельности страховых организаций в Украине / В. Якишев // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1997. – №2.

61. Ярошенко К. Обязательства причинения вреда / К. Ярошенко // Хозяйство и право. – 1996. – № 12.